

Til

Redaksjonen for "Nasjonal Samling"

herr major Vidkun Quisling.

Under føste overskrifter er det i "Nasjonal Samling" nr. 2 for 22. mars 1934 uttalt at jeg skal ha erklart mig for partiets økonomiske program. Artiklen begynner slik:

"I et foredrag i Studentersamfundet 1srdag holdt venstremannen direktør Thagaard et foredrag som i realiteten var en betingelsesløs opslutning omkring en av Nasjonal Samlings bærende ideer helt fra grunnleggelsen av vårt parti. Tildels nesten ordrett brukte Thagaard samme uttrykk som Vidkun Quisling i hans foredrag om næringsstinget, som Thagaard kaller næringsparlamentet. Foredragsholderen var også klar over hvor han hentet sine ideer fra." → B. cf. foredrag i N.S.

Den som har skrevet dette kan ikke ha hørt mitt foredrag og heller ikke ha noe kjennskap til mitt tidligere arbeid.

Jeg kan imidlertid meddele Dem, herr major, at jeg i ingen henseende har søkt noen tilslutning til "Nasjonal Samling" eller bygget på uttalelser som De måtte ha kommet med. Deres foredrag om "næringsstinget" har jeg hverken hørt eller lest. Mitt kjennskap til Deres bevegelse skriver sig fra de taler De i sin tid holdt i Stortinget og enkelte avisartikler fra Deres hånd. Det inntrykk som disse taler og artikler har gjort på mig er preget av den opslutning om diktaturet og all den undertrykkelse av åndelig og personlig frihet som synes å kjenne-tegne bevegelsen. Særlig har jeg festet mig ved Deres mange hatefulle angrep på representanter for den store del av landets befolkning som hører til arbeiderpartiet. Jeg har alltid tatt den skarpeste avstand fra politiske bevegelser av denne art. Og jeg gjorde det også klart og tydelig i mitt foredrag i Studentersamfundet.

Siden De søker å gi det utseende av at jeg skulle ha tatt mine ideer fra Dem før det kanskje ikke være ubeskjedent å gjøre Dem opmerksom på at jeg siden jeg trådte inn i Friesdirektoratet

i 1917 har arbeidet konsekvent på å fremme en bedre organisasjon og en sterkere solidarisering av den økonomiske virksomhet. Mine synsmåter er kommet frem i mine innstillinger og avgjørelser og i de mange lovforslag og utredninger som jeg har lagt frem i disse år. Eksempelvis kan jeg henvise til min søruttalelse som medlem av Trustkommisjonen, hvis innstilling ble avgitt i 1921. Her anførte jeg blandt annet:

"....."

Den store skavank ved næringslivet er nettop manglen på en rasjonell og etter sociale hensyn avpasset organisasjon. Den "frie konkurransen" fører ikke alene til planløshet i produksjonen og omsetningen og derigjennem til spild av produktive krefter, men den har også til resultat en inntektsfordeling som står i misforhold til de forskjellige stenders produktive innsatser. Navnlig synes det å være en tendens henimot et stigende og overflødig stort antall mellemmenn, likesom mellemmennene idet-heletatt synes å få sine livsvilkår forbedret i raskere tempo enn de øvrige samfundsklasser.

Kravene om en offentlig regulering av næringsvirksomheten har etter min opfatning sin egentlige berettigelse nettop ut fra de her nevnte betraktninger. Det det gjelder om er derfor heller ikke å gjenopprette den fri konkurransen - det vilde bare være et fåfengt forsøk på å skru utviklingen tilbake - men å hitføre en bedre organisasjon av næringsvirksomheten, det må i samfundets interesse etableres bedre samvirke mellom bedriftene, det må hindres at der i de forskjellige brancher opprettholdes flere bedrifter enn samfundsmessig sett nødvendig, overflødige mellomledd må skjæres bort og det må overvåkes at avkastningen blir mere rettferdig fordelt.

Gjennem denne kontrohl og ved at almenheten blir holdt a jour med sammenslutningenes virksomhet må det forsøkes å skape de private sammenslutninger som hittil kun har representert driftsherrernes interesser om til halvoffentlige organer som kan danne ledd i en samfundsmessig organisasjon av næringsvirksomheten.

Jeg mener at det heller ikke bør være ute-lukket at det offentlige opfordrer eller medvirker til dannelse av sammenslutninger. Jeg tror at det vil være nødvendig at de innenlandske næringer slutter sig langt nærmere sammen enn hittil skjedd for at landet skal stå sig i den internasjonale konkurransen."

Som det ses er disse uttalelser uttrykk for det samme grunnsyn som jeg hevdet i mitt foredrag i Studentersamfundet. De vil vel ikke påstå, herr major, at jeg alltid dengang, i 1921, før den fascistiske

stat var dannet og lenge før der eksisterte noe som het nazisme eller Nasjonal Samling, var påvirket av disse bevegelser?

Når De sørlig vil ta patent på tanken om et næringssting vil jeg nevne at denne tanke har vært sterkt fremme i alle land siden verdenskrigen. Den første praktiske utformning fikk den i det russiske rådssystem. Efter dette forbillede blev det i årene like etter krigen i mange land, deriblant også i Norge lagt frem forslag om organisering av erhvervslivet gjennem et system bygget på bedriftsråd, distriktsråd og landsråd. Flere steder blev forslagene også ført ut i livet. I Tyskland fikk tanken uttrykk i forfatningen. De samme ideer går også i hovedtrekkene igjen i den senere fascistiske korporative stat. Tanken om et centralt næringsråd til fremme av en bedre organisering av den økonomiske virksomhet er imidlertid kommet frem også i mange andre former. Og den er i de forskjellige land lansert fra vidt forskjellig hold. I vårt land har således blandt annet Det norske arbeiderparti i sin kriseplan i år foreslått et slikt råd. Alt dette viser at De heller ikke med hensyn til Deres næringssting er kommet med noe nytt.

En bedømmelse av en slik institusjon kan selvsagt heller ikke skje isolert. Det avgjørende er hvorledes tanken settes ut i livet, hvilket system den føies inn i og hvilken ånd som gjennemtrenger dette system. Og det er nettop her det er grunnleggende forskjell mellom Deres synsmåter og den ordning jeg forfekter. Jeg mener at nyordningen må bygges på samarbeid og samfølelse, ikke på diktatur og undertrykkelse. At gjennemførelsen må skje på slik måte at den ikke ødelegger de personlige og samfundsmessige verdier som møisommelig er vunnet gjennem århundreders bitre kamper.

I denne henseende arbeider jeg for mitt ved-

kommande trygt videre på det grunnlag som er lagt av det parti jeg hører til. Venstre har helt siden sin stiftelse som politisk parti gjort front mot de gammel-liberalistiske ideer. Partiet har ført an i arbeidet for å rette manglene og misbrukene ved den frie konkurransen. De sociale reformer, konsesjonslovgivningen, lovene om meglings- og voldsgift i arbeidstvister er merkepeler i venstres arbeid for å fremme en solidarisering av den økonomiske virksomhet. Tiden krever nu mer omfattende og dypregende reformer. Men disse reformer kan gjennemføres ut fra det samme grunnsyn som den hele tid har preget venstrepartiet.

Det er pent av Dem, herr major, at De hilser mig velkommen i Deres bevegelse. Men etter det jeg her har anført vil De forstå at jeg ikke nærer lyst til å ta imot innbydelsen.

Jeg tør anmode Dem om å ta inn denne artikkelen i neste nummer av Deres blad. Da det imidlertid såvidt jeg forstår vil kunne ta noen tid før det neste nummer kommer ut vil jeg også sende mitt svar til en dagsavis. Jeg vil nemlig nødig at det inntrykk skal bre sig at jeg på noen måte har gitt min tilslutning til Nasjonal Samling.

Oslo, den 23. mars 1934

Afbødigst
Wilhelm Fragaas